

To'rayev Odil,

sotsiologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

SOTSIOLOGIK TADQIQOTLAR – IJTIMOY XAVFSIZLIK MASALALARINI O'RGANISHNING MUHIM INSTRUMENTI SIFATIDA

Annotatsiya. Mazkur maqolada sotsiologik tadqiqotlarning jamoatchilik fikrini o'rganish orqali ijtimoiy xavfsizlik holatini baholashdagi o'rnini yoritib berilgan. Bunda sohadagi asosiy manjatlilar va xavfsizlikka tahdidlar tadqiq etishga qaratilgan bo'lib, xavfsizlik tadqiqotlarida empirik metodlardan foydalanish amaliyotini takomillashirish yuzasidan ilmiy xulosalar ishlab chiqilgan.

Tayanch so'zlar: sotsiologik tadqiqotlar, ijtimoiy xavfsizlik, axborotlashgan jamiyat, ijtimoiy tuzilmalar, sotsial mobillik, empirik ma'lumot.

Аннотация. В данной статье освещается роль социологических исследований в оценке состояния социальной защищенности посредством изучения общественного мнения. При этом выработаны научные умозаключения по совершенствованию практики использования эмпирических методов в исследованиях безопасности, направленных на изучение основных интересов и угрозы безопасности в указанной сфере.

Ключевые слова: социологические исследования, социальная безопасность, информационное общество, социальная структура, социальная мобильность, эмпирические данные.

Annotation. This article reveals the role of sociological research for measuring the state of social security by assessing public opinion. Some proposals for developing the practice of implementing empiric methods in surveys for examining basic interests and security threats in this sphere have been proposed.

Key words: sociological research, social security, information society, social structures, social mobility, empirical data.

Kirish. Mamlakatimizda so'nggi yillarda ilmiy ma'rifat va fan sohalarining rivojiga katta e'tibor berilmoqda. Shu jumladan, sotsiologiya fanining rivoji bilan bog'liq jarayonlarga ham davlat siyosati darajasida e'tibor qaratilmoqda.

Jamoatchilik fikrini o'rganishning muhimligi hech kimda shubha uyg'otmaydi. Jamoatchilik fikrini o'rganish eng dolzarb muammolarga, voqelikning muayyan jihatlari va jarayonlariga e'tiborni qaratadi, turli ijtimoiy guruhlar, umuman, xalqning manfaatlarini ifodalaydi.

Jamoatchilik fikrining ustuvor jihati shundaki, u davlat va jamiyatdagi har qanday masala

yuzasidan xolisona va shaffof munosabatni shakllantiradi. Bunday yondashuv demokratik tamoyillarni real hayotga tatbiq etishga turtki bo'ladi. Zero, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "Odamlarning dardini eshitish, ular bilan ochiq muloqotda bo'lish, og'irini yengil qilish – aholining davlat va jamiyatga ishonchini mustahkamlashga xizmat qiladi"¹.

2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasini amalga oshirish

¹ Мирзиёев Ш. Кўнун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. – Тошкент: Ўзбекистон, 2017. – 176.

doirasida mamlakatimizning xalqaro maydondagi ijobiy imijini shakllantirish, O'zbekiston Respublikasining xalqaro reytinglardagi o'rini xolis va haqiqiy baholashni ta'minlash bo'yicha aniq maqsadga yo'naltirilgan tadqiqotlar olib borish bugungi kunda dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Aholi bilan doimiy muloqot qilish, ularni qiyayotgan muammolarga yechim topishning yangi mexanizmi sifatida fuqarolarning davlat va jamiyat ishlaridagi ishtirokini faollashtirishga, davlat-xususiy sheriklikning zamonaviy mexanizmlarini joriy etishga ko'maklashish maqsadida hamda jamoatchilik fikrini tizimli o'rganib borish, joylarda va sohalarida aholini, fuqarolik jamiyati institutlarini hamda jamoatchilikni tashvishlantirayotgan dolzarb masalalarni muhokama qilish, shuningdek, ularning yechimi bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Prezidenti, Oliy Majlis palatalariga va Hukumatga tegishli normativ-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqish bo'yicha takliflar kiritib borish uchun O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Jamoatchilik palatasi tashkil etildi.

Amalga oshirilayotgan mazkur ishlarning barchasi ijtimoiy sohalarida olib borilayotgan tadqiqotlarning sifati va qamrovini kengaytirishga qaratilgan. Bu borada Prezidentimiz Oliy Majlisga yo'llagan murojaatnomasida ham tadqiqotlar bo'yicha grantlar miqdorini 2 barabarga ko'paytirish va tadqiqot yo'nalishlari ko'lamini kengaytirish lozimligi yuzasidan konseptual fikrlar bildirgan².

Shuningdek, sotsiologik tadqiqotlarning ijtimoiy xavfsizlik va barqarorlikni ta'minlashdagi o'rni va ahamiyati nazariy-metodologik jihatdan ham soha olimlari tomonidan e'tirof etiladi. Xususan, jamoatchilik fikrini o'rganishda miqdoriy va sifatli tadqiqotlar orqali ijtimoiy muammoning umumiy tavsifi bilan chegaralanmasdan, uning vujudga kelishi va dinamik harakatiga ta'sir qiluvchi omillar, sabab-oqibat aloqalari, muammoning istiqbolida o'zgarishi darajasi va u orqali yuzaga kelishi mumkin bo'lgan tahdidlar xususida prognoz qilishga ham zamin yaratib beradi. Bir so'z bilan aytganda, sotsiologik tadqiqot orqali ijtimoiy xavfsizlikka bo'lgan tahdidlarni erta aniqlash, ko'lamini baholash, tashxis qo'yish, uni bartaraf qilishga qaratilgan chora-tadbirlarni aholining fikrini o'rgangan holda ishlab chiqish hamda ularni sifat metodlari orqali ekspertizadan o'tkazish mumkin.

² O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga murojaatnomasi, 2020 yil.

Asosiy qism. Xavfsizlik tadqiqotlarida sotsiologik metodlarni samarali qo'llash so'nggi yillarda olimlarning diqqat markazidagi asosiy masalaga aylanib bormoqda. Bugungi kunda ijtimoiy barqarorlik darajasi davlat va jamiyatning qobiliyati bilan baholalanib, unda quyidagicha mazmun ustuvorlik kasb etadi:

1) ijtimoiy norozilik holatlari, ijtimoiy tuzilmalarning tanazzuliga yo'l qo'yimaslik;

2) ijtimoiy tuzilmalarning barqarorligini, vertikal va gorizontal sotsial mobillik muvozanatini ta'minlash;

3) jamiyat uchun zarur bo'lgan qadriyatlar va madaniyat, ijtimoiy xulq-atvor tizimini qo'llab-quvvatlash³.

Nazariy-metodologik jihatdan asoslangan ushbu ustuvor yo'nalishlardagi mavjud holatning monitoringini olib borishning usullaridan biri sotsiologik tadqiqotlardir. Shu sababli keyingi yillarda jamoatchilik fikrining tizimli monitoringini ta'minlash hamda mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy va ijtimoiy-siyosiy hayotida uning natijalaridan foydalanish, shuningdek, 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida belgilangan maqsadlarga erishishni ta'minlash yo'lida sotsiologik tadqiqotlar olib borish zarur ahamiyat kasb etmoqda. Bu, o'z navbatida, sohaga oid davlat siyosatida ham aks etmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 22-fevraldagi "Sotsiologik tadqiqotlar o'tkazishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari" to'g'risidagi Farmoni e'lon qilindi⁴.

Ushbu Farmonda belgilangan vazifalardan kelib chiqib, mamlakatimizda belgilangan sotsiologik tadqiqotlar o'tkazishning ustuvor sohalari ijtimoiy-iqtisodiy siyosatda milliy monitoring tizimi faoliyatini tashkil etishga, xalqaro reytinglar indekslariga asoslangan tadqiqotlarni rivojlantirishga xizmat qiladi, degan xulosaga kelish mumkin. Bu, o'z navbatida, jamiyat va davlat hayotiga oid masalalarni tizimli tahlil qilishda sotsiologik tadqiqotlarga tayanish zaruriyatini o'zida

³ Кравченко С.А. Социология риска и безопасности. Учебник и практикум. – Москва: Изд-во «Юрайт», 2016. – 302 с.

⁴ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 22-fevraldagi "Sotsiologik tadqiqotlar o'tkazishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni.

mezonlariga to'liq rioya qilinmasligi (respondentlar va hudud xususiyatlarining balansi, tadqiqot representativligining ta'minlanmasligi);

– tadqiqotlarga NNT va tijoriy konsalting firmalarida sotsiologik soha vakillari, ilmiy mutaxassislarining nisbatan kam jalb qilinishi.

Umuman olganda, ijtimoiy xavfsizlik masalalarini sotsiologik tadqiqotlar yordamida o'rganish mamlakatdagi ijtimoiy-iqtisodiy xarakterdagi muammolarni bartaraf qilish uchun chor-tadbirlar ishlab chiqishda, muammoli holat yuzasidan tendensiyalar va omillarni baholashda muhim ahamiyat kasb etishi bilan birga, mamlakatning xalqaro maydondagi o'rini belgilab beruvchi reytinglardagi mavqeyini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Мирзиёев Ш. Копун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. – Тошкент: Ўзбекистон, 2017. – 17 б.
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномаси, 2020 йил.
3. Кравченко С.А. Социология риска и безопасности. Учебник и практикум. – Москва: Изд-во «Юрайт», 2016. – 302 с.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 22 февралдаги "Социологик тадқиқотлар ўтказишни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш чора-тадбирлари тўғрисида"ги Фармони.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 25 февралдаги "Ўзбекистон Республикасининг халқаро рейтинглар ва индексларидаги ўрнини яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида"ги ПҚ-4210 сон қарори.
6. David Croteau, William Hoynes Experience sociology, Third edition. New York, McGraw-Hill Education, 2018. – 468 p.
7. John Macdonis Sociology Sixteenth edition. USA, Pearson, Kenyon College, 2017. – 674 p.

faoliyatida sohadagi vaziyatni har tomonlama tahlil qilish hamda ilg'or milliy va xorijiy olimlar tomonidan ishlab chiqilgan nazariy-metodologik vositalardan foydalanishda yangi, zamonaviy tadqiqot amaliyoti asosida sotsiologik tadqiqotlar o'tkazish sifati va qamrovi bilan bog'liq muammolar saqlanib qolmoqda. Shuningdek, ijtimoiy tadqiqotlar olib boruvchi tashkilotlar tomonidan jamiyat barqarorligiga va ijtimoiy xavfsizlikka tahdid soluvchi masalalar yuzasidan keng qamrovli panel tadqiqotlar, tahliliy tadqiqotlar ham o'tkaziladi.

Respublika darajasidagi sotsiologik tadqiqotlarni o'tkazishda xorijiy mamlakatlar tajribasida qo'llanayotgan "big data", "network research", "online so'rov" "semantik tahlil" kabi usullarni qo'llash yig'iladigan empirik ma'lumotlarning validligini, sifatini oshiradi. Bu, o'z navbatida, tadqiqot o'tkazuvchi kadrlarning malakasi, tajribasiga ham bog'liq bo'lib amaliyotda bunday xodimlar yetishmasligi kuzatilmoqda.

Shuningdek, yuqoridagi usullar yordamida pilotaj-sinov, dastlabki ma'lumotlarni to'plash hamda bitis-tahlillar o'tkazish amaliyoti yo'lga qo'yilganligi o'tkazilayotgan sotsiologik tadqiqotlarning sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatib, vaqt va xarajatlarni minimallashtirishga to'sqinlik qilmoqda.

Olib borilgan tahliliy tadqiqotlarni amalga oshiruvchi tashkilotlarning tarkibiy shart tuzilishida sotsiolog shart birligining yo'qligi tadqiqotlar sifatiga salbiy ta'sir qilayotganini ko'rsatmoqda. Natijada tadqiqotlarni tashkil etish, asosan, ma'muriy imkoniyatlar va yollanma xodimlarni jalb qilish hisobiga amalga oshiriladi.

Bundan tashqari, o'tkazilgan tadqiqotlar borasida soha mutaxassislarning ilmiy xulosalarini olish hamda sohaga oid oliy ta'lim muassasalarining kafedralari bilan hamkorlikning nisbatan kam rivojlanganligi ham tadqiqotlarning sifatiga ta'sir ko'rsatmoqda. Natijada respublikada o'tkazilgan barcha sotsiologik tadqiqotlar ham keng jamoatchilik tomonidan ijobiy qabul qilish darajasini, davlat jamiyat boshqaruvida empirik tadqiqotlardan foydalanish darajasini kamaytirishi mumkin.

Sotsiologik tadqiqotlar o'tkazishda tajribali kadrlarning yetishmasligi hamda tadqiqot o'tkazish uslubiyatida farqlarning mavjudligi tufayli xalqaro reyting agentliklari tomonidan xususiy konsalting kompaniyalariga buyurtmalar berish yoki ular

ishtirokida **o'tkazilgan** tadqiqotdan va boshqa reyting ko'rsatkichlaridan foydalanish amaliyoti saqlanib qolmoqda. Bu, o'z navbatida, mamlakatda o'tkazilgan milliy sotsiologik tadqiqot natijalarining amaliy ahamiyati oshmasligiga va xalqaro reyting agentliklari tomonidan indeksatsiya qilinmasligiga olib kelishi mumkin.

Xususan, nufuzli xalqaro reyting agentliklari tomonidan ishlab chiqiladigan xalqaro indekslar – Ijtimoiy rivojlanish indeksi, Inson kapitali indeksi, Keksalarning hayot sifati indeksi, Sotsial mobillik kabi indekslarda mamlakatimizning o'rni aks etmagan bo'lsa-da, Statistik imkoniyatlar indeksida 2018-yilda 125-o'rinni, Aholining fikrini inobatga olish va hisobdorlik indeksida 182-o'rinda qayd etilgan. Bundan tashqari, ekspertlar tomonidan ta'lim va daromadga oid indekslarda mavjud ko'rsatkichlar mamlakatimiz imkoniyatlaridan past holatda qayd etilishiga olib kelgani ta'kidlanmoqda.

Xulosa. Tahlillar ijtimoiy xavfsizlik borasidagi xalqaro reytinglarni shakllantiradigan ma'lumotlarning aksariyat manbalari sotsiologik tadqiqotlar davomida olingan ma'lumotlarni qayta ishlash natijasida yuzaga kelgan tahliliy ko'rsatkichlar asosida olinayotganini ko'rsatmoqda. Jamiyat ijtimoiy barqarorligi kesimida **o'tkazilayotgan** tadqiqotlar mamlakatimizning xalqaro reytinglardagi o'rimga ijobiy ta'sir ko'rsata olmayotganligiga quyidagi omillar sabab bo'lmoqda: **birinchidan**, xorijida qabul qilingan tadqiqot metodologiyasi va milliy tadqiqotlarda aniqlangan ko'rsatkichlarning ishonchlilik darajasining kafolatlanishi borasida farqlarning mavjudligi, shuningdek, tadqiqot natijalari xorij tillarida taqdim etilmasligi;

ikkinchidan, tadqiqotlarga mustaqil ilmiy tadqiqot institutlari, nodavlat notijorat tashkilotlar (NNT), jamoat birlashmalari va ilmiy darajali kadrlar jalb qilinish darajasining pastligi;

uchinchidan, ijtimoiy sohaga oid tadqiqotlarni moliyalashtirish aksariyat holatlarda davlat byudjeti va jamoat fondlari hisobidan amalga oshirilgani sababli ularning ish rejasi, smeta xarajatlari mos ravishda yil boshida tasdiqlanadi va yil davomida ijtimoiy-iqtisodiy tendensiyalar asosida yuzaga kelgan boshqa dolzarb masalalar bo'yicha nisbatan kam tadqiqotlar o'tkazilishi;

to'rtinchidan, tadqiqotlarda sotsial modellashtrish, sotsial loyihalashtirish, sotsial

ifodalagan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasining xalqaro reytinglar va indekslardagi o'rinni yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorida ham o'z aksini topgan⁵.

Mazkur holat ijtimoiy muammolarni tadqiq etishda sotsiologiya fanini rivojlantirishga davlat siyosati darajasida e'tibor berilayotganidan dalolat berib, davlat va jamiyat boshqaruvida, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda, ijtimoiy-iqtisodiy tendensiyalarni aniqlash hamda shu asosida davlat ijtimoiy xavfsizligiga oid masalalar yuzasidan chora-tadbirlarni ishlab chiqishda empirik tadqiqot natijalariga tayanish, xalq manfaatlarini barcha narsadan ustun bo'lgan hozirgi davrda yanada muhim va dolzarb ahamiyat kash etmoqda.

Ijtimoiy xavfsizlik kesimida sotsiologik tadqiqotlarning o'rinni yana quyidagilarda ko'rishimiz mumkin:

Birinchidan, ijtimoiy jarayonlar sotsiologik tadqiqotning obyekt bo'lsa, ko'p hollarda ijtimoiy xavfsizlik masalalari sotsiologik tadqiqotlarning predmeti bo'lib keladi.

Ikkinchidan, ijtimoiy sohada mavjud muammolarni aniqlash va tahlil qilish uchun zamonaviy sotsiologik tadqiqot usul va vositalarni qo'llashga obyektiv ehtiyoj mavjud.

Uchinchidan, ijtimoiy xavfsizlik sohalarini bo'yicha xalqaro reytinglarda sotsiologik tadqiqot natijalarining keng qo'llanganligi sababli sohaning rivojlanishi davlatning ijobiy imijini shakllantirishga xizmat qiladi.

To'rtinchidan, ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar sharoitida aholining turmush sifati, ijtimoiy kayfiyati, jamoatchilik fikrining sog'lomlik holatini tadqiq etish islohotlarning samaradorligini ko'rsatib beradi.

O'zbekiston Respublikasini 2030-yilga qadar ijtimoiy-iqtisodiy kompleks rivojlantirish konsepsiyasida ko'zlangan natijalarga erishishda ijtimoiy sohada aholini ijtimoiy muhofaza qilish tizimini takomillashtirish, ularning bandligini ta'minlash, real daromadlarini oshirish va xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini kuchaytirish, vijdon erkinligi, tolerant muhit, ta'lim, sog'lqliq saqlash, turizm, ilm-fan, aholini munosib uy-joy

⁵ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 25 февралдаги "Ўзбекистон Республикасининг халқаро рейтиглар ва индексларидаги ўрнини яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида"ги ПҚ-4210 сонли қарори.

bilan ta'minlash, kommunal xizmatlar sifati va qamrovini oshirish borasida ijtimoiy masalalarning natijador yechimiga yo'naltirilgan tadqiqotlar olib borish bugunning dolzarb muammolari sifatida saqlanib qolmoqda.

Bundan tashqari, mamlakatning ijtimoiy siyosatini rejalashtirish, olib borish va monitoring qilishda, shuningdek, uning samaradorligini baholashda, davlat boshqaruvida xalqning ishtirokini oshirishda sotsiologik tadqiqotlardan foydalanishning afzalliklari quyidagilarda namoyon bo'ladi:

– sotsiologik tadqiqotlar ijtimoiy xavfsizlik holatini obyektiv ifoda etadi va o'z navbatida, tadqiq etish obyektida xavfsizlikka ta'sir etuvchi ijtimoiy muammolari xarakterlovchi voqealarni aks ettiradi;

– jamiyatdagi har qanday ijtimoiy qatlamlar va guruhlariga xos muammolarga ta'sir qiluvchi omillar, ularning sabablari to'g'risidagi empirik ma'lumotlarni bevosita sotsiologik tadqiqot obyektini subyektni o'rganish orqali olish mumkin;

– sotsiologik tadqiqot usullari turli xil bo'lib, ular orqali olingan ma'lumotlar nafaqat bir-birini to'ldirib keladi, balki ijtimoiy haqiqatni ko'rsatib bergani sababli ular orqali statistik ma'lumotlarni tekshirish imkonini beradi;

– jamoatchilik fikrining tahlili ijtimoiy o'zgarish tendensiyalarini kuzatish, baholash imkoniyatini beradi, shu sababli demokratik va fuqarolik jamiyatining belgisi sifatida sotsiologik tadqiqot asosida ishlab chiqilgan chora-tadbirlar xalqaro ekspertlar va reyting agentliklari tomonidan ijobiy baholanadi.

Ijtimoiy xarakterdagi muammolarni sotsiologik tadqiqotlar orqali o'rganish jarayoni tahlil qilindigan bo'lsa, uning kuchli tomonlari sifatida quyidagilarni ilgari surish mumkin:

– ijtimoiy muammoning joriy holatini, uning ko'zdan yashirin latent jihatlarni o'rganish imkoniyati;

– amaliy-boshqaruv maqsadida o'tkaziladigan tadqiqotlar xalqning davlat va jamiyat boshqaruvidagi ishtirokining bilvosita ko'rinishi hisoblanadi;

– muammoning tashuvchisi bilan bevosita yoki bilvosita aloqa o'rnatilishi muammoning yanada kuchayishining oldini olishga xizmat qiladi;

– sotsiologik tadqiqot muammoli vaziyatni monitoring qilish instrumenti vazifasini bajaradi;

- sotsiologik tadqiqot metodlari sotsiologik tashxis va prognoz qilish, shuningdek, samarali chora-tadbirlar ishlab chiqish instrumenti hisoblanadi;
- ijtimoiy munosabatlar ko'p qirrali bo'lib, empirik tahlil natijalari asosida chora-tadbirlar ishlab chiqish muammoning barcha qirralaridagi ijtimoiy guruhlarining manfaatlarini hisobga olish imkonini beradi;
- statistik ma'lumotlarni qayta tekshirish imkoniyatini yaratadi.

I-jadval
Xavfsizlik indikatorlarini baholashda foydalaniladigan sotsiologik tadqiqot metodlari

N ^o	Baholash indeks guruhi	Indeks ko'rsatkichlari (Indikatorlar)	Aniqlash metodi
1.	Turarjoy sharoiti Turarjoyda asosiy kommunal qulayliklarning mavjudligi Uy-joyga ega bo'lish imkoniyatining mavjudligi	Turarjoy sarf-xarajati So'rov So'rov	So'rov
2.	Daromad Aholi daromadi Aholi xarajatlar	Oilaning moliyaviy farovonligi So'rov + kontent tahlil So'rov	So'rov
3.	Mehnat (ish) faoliyati Shaxsiy oylik mehnat (ish) haqi Haq to'lanmaydigan mehnat Bandlik darajasi (hudud bo'yicha)	Mehnat (ish) faoliyati bilan ta'minlanganlik So'rov So'rov So'rov + kontent tahlil	So'rov + kontent tahlil
4.	Ta'lim Davlat tomonidan ta'lim uchun ajratiladigan xarajat Fuqarolar tomonidan ta'lim uchun ajratiladigan xarajat Barcha uchun ta'lim olish imkoniyatining mavjudligi Savodlilik darajasi	Ta'lim darajasi (reyting asosida) Bir qancha metodlar asosida So'rov + kontent tahlil Kontent tahlil Kontent tahlil Ichimlik suvi bilan ta'minlanganlik darajasi Kontent tahlil Kontent tahlil + So'rov	Bir qancha metodlar asosida Kontent tahlil
5.	Ekologiya Havoning ifloslanish darajasi Ekologik me'yorlarga rioya qilish darajasi Ekologiyaning turmush sifatiga ta'siri	Kontent tahlil Kontent tahlil + So'rov So'rov	Kontent tahlil

Tahlil va natijalar. Xalqaro tajribaga ko'ra, ijtimoiy xavfsizlik muammolariga oid sotsiologik tadqiqotlar aholining turarjoy sharoiti, daromadi, mehnat (ish) faoliyati, ta'lim, ekologiya, salomatlik, madaniy hordiq va dam olish, fuqarolik holatiga oid masalalar, xavfsizlik, ijtimoiy aloqalar, shaxsning jamiyat va davlat faoliyatidan qoniqishi kabi yo'nalishlarda olib boriladi (1-jadval).

6.	Salomatlik Uzoq umr ko'rish darajasi Kasallanishlar: turlar bo'yicha Shaxsiy salomatlikning umumiy holatini baholash	Salomatlik holatiga baho berish Kontent tahlil Kontent tahlil So'rov	So'rov
7.	Madaniy hordiq va dam olish Xodimlarning ishga bo'lgan munosabati Bo'sh vaqtdan samarali foydalanish imkoniyati	O'z ustida ishlashga va dam olishga bag'ishlangan vaqt So'rov So'rov	So'rov
8.	Fuqarolik holatiga oid masalalar Fuqarolik jamiyatida aholining ishtiroki Ommaviy axborot vositalari	Saylovchilar faolligi So'rov So'rov + kontent tahlil	So'rov
9.	Xavfsizlik Shaxsiy xavfsizlikning mavjudligi Iqtisodiy xavfsizlikning darajasi	Mamlakatdagi jinoyatchilik darajasi Bir qancha metodlar asosida Bir qancha metodlar asosida	Kontent tahlil
10.	Ijtimoiy aloqalar Vijdan erkinligi va diniy e'tiqod Do'stlarning mavjudligi Ish faoliyatiga oid tanish-bilishlik Jamoatchilik ishonchi	Jamoatchilik ishlarida faolligi So'rov So'rov So'rov So'rov	So'rov
11.	Shaxsning jamiyat va davlat faoliyatidan qoniqishi Jamiyatda bo'layotgan jarayonlardan qoniqish darajasi Jamiyatda shaxsni qo'llab-quvvatlovchilar bilan munosabati	Shaxsning jamiyatda egallab turgan o'rniga baho berishi So'rov So'rov	So'rov

Yuqorida nomlari keltirilgan 11 ta indikator guruhidan xalqaro tadqiqotlarda, xalqaro reyting ko'rsatkichlarini ishlab chiqishda foydalaniladi. Sohada olib borilgan tahlil natijalari bugungi kunda respublikada ijtimoiy muammolarning samarali yechimi yuzasidan chora-tadbirlar va takliflar ishlab chiqishda keng qamrovli hamda sifatli sotsiologik tadqiqotlarning nisbatan kam o'tkazilayotgani sababli ishlab chiqilgan ba'zi chora-tadbirlarni amaliyotga joriy qilishda muammolar yuzaga kelmoqda.

Hozirda "Ijtimoiy fikr" Respublika jamoatchilik fikrini o'rganish markazi, O'zbekiston Yoshlar ishlari agentligi qoshidagi Yoshlar muammolarini o'rganish va istiqbolli kadrlarni tayyorlash instituti, Oila va xotin-qizlar davlat qo'mitasidagi "Oila va xotin-qizlar" ilmiy-tadqiqot instituti, "Ma'naviyat markazi", Jamoatchilik palatasi hamda 20 dan ortiq konsalting firmalar tomonidan sotsiologik tadqiqotlar o'tkazib kelinmoqda.

Ushbu tashkilotlar o'z vazifalarini bajarish bilan bog'liq faoliyatida tahliliy sotsiologik tadqiqotlarni nisbatan kam olib boradi. Aksariyat tadqiqotlar tavsifiy xarakter kasb eigani sababli mamlakatdagi barcha ijtimoiy sohalaridagi muammolar to'liq ilmiy jihatdan o'rganilmay qolib ketadi. Qolaversa, ular